

Vägledande ställningstagande om valsedlar och valsedelsbeställning

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för frågor om val. Myndighetens ställningstaganden, som ger vägledning till valadministrationen, innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor.

Detta ställningstagande har uppdaterats med förtydliganden. Ställningstagandet ersätter tidigare beslutat ställningstagande av den 18 februari 2022.

Sammanfattning

Alla valsedlar som används vid val ska tillhandahållas av Valmyndigheten. Hanteringen av partiernas beställningar av valsedlar är uppdelad mellan Valmyndigheten och länsstyrelserna. I hanteringen uppkommer situationer som inte regleras i vallagstiftningen. Valmyndigheten ger i detta ställningstagande vägledning kring hur sådana situationer kan hanteras.

Det saknas reglering ifråga om vem som företräder ett parti. Vissa partier har rätt att få valsedlar upptryckta på statens bekostnad. Det är därför viktigt att säkerställa att den som beställer valsedlar för ett parti också företräder partiet ifråga. Kan den som beställer valsedlar inte uppvisa behörighetshandlingar ska länsstyrelsen, eller – vid val till Europaparlamentet – Valmyndigheten, avgöra om det finns skäl att neka en beställning.

På alla röstmottagningsställen ska väljare ha tillgång till partivalsedlar för sådana partier som har rätt till det och som begärt sådan utläggning. Till en sådan begäran ska partiet foga ett protokoll som visar att partiet fattat beslut dels om att begära utläggning av valsedlar, dels om vem som ska vara behörig att lämna in begäran. Vid val till Europaparlamentet får partier som beställt endast en namnvalsedel denna utlagd i stället för partivalsedlar.

Valadministrationen ansvarar för att väljarna på alla röstmottagningsställen alltid har tillgång till partivalsedlar för partier som har rätt till det och som begärt utläggning. Vid val till Europaparlamentet ansvarar valadministrationen för att väljarna på alla röstmottagningsställen alltid har tillgång till partivalsedlar, eller namnvalsedlar om ett sådant parti deltar med endast en valsedel, för partier som har rätt till det och som begärt utläggning av sina valsedlar. Alla deltagande partier, inte bara sådana partier som efter begäran har rätt till automatisk utläggning, kan beställa partivalsedlar, distribuera dem till röstmottagningsställena och därefter få dem utlagda av valadministrationen.

På namnvalsedel får vid sidan om kandidatens namn förekomma uppgift om ålder, yrke eller titel, adress samt partitillhörighet eller liknande uppgift. Uppgifterna ska tjäna som allmänna upplysningar om kandidaterna, inte utgöra argumenterande text eller bestå av uppenbart irrelevanta uppgifter.

För att valsedlar ska kunna tillhandahållas senast 45 dagar före valdagen ska partiet göra en komplett beställning senast vid den tidpunkt Valmyndigheten fastställer. Om ett parti



beställer valsedlar eller önskar justera en beställning efter detta datum påverkas partiets möjlighet till leverans inom utsatt tid. Leverans är då beroende av turordning för tryckning och tryckeriernas förutsättningar. Partierna kan beställa valsedlar så länge tryckerierna erbjuder detta, men står själva risken för om leverans kan ske i tid inför val vid sena beställningar.

Partier som har rätt till fria valsedlar kan beställa maximalt tre gånger antalet röstberättigade i valkretsen i valet till riksdagen. Där valsedlar gäller i flera eller alla riksdagsvalkretsar (s.k. rikslistor) är det möjligt för ett parti att fördela den fria kvoten på önskat sätt mellan de berörda valkretsarna. Ett parti som har rätt till fria valsedlar kan dessutom beställa valsedlar utöver den fria kvoten, men måste då betala för dessa.

Gällande rätt m.m.

Laghänvisningarna nedan avser vallagen (2005:837) om inget annat anges.

Alla valsedlar som används vid val ska tillhandahållas av Valmyndigheten. (6 kap. 6 §)

Beställning av valsedlar görs hos Valmyndigheten när det gäller val till Europaparlamentet och i övrigt hos länsstyrelsen. (6 § valförordningen (2005:874))

Vid val används valsedlar med parti- och valbeteckning (så kallade partivalsedlar), valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgift om kandidater (så kallade namnvalsedlar) och valsedlar med enbart valbeteckning (så kallade blanka valsedlar). (6 kap. 1 §)

Det saknas bestämmelser i vallagen om vem som företräder ett parti. Det uppställs inte något krav på att ett parti måste vara en juridisk person. Valprövningsnämnden har dock i beslut anfört att registrering av partibeteckning endast kan göras av en sammanslutning som har rättshandlingsförmåga, dvs. utgör juridisk person. (VPN 1990:1)

Beslut enligt 6 kap. om valsedlar får överklagas hos Valprövningsnämnden. (15 kap. 3 § 3 c))

Parti- och namnvalsedlar får, förutom uppgift om parti- och valbeteckning, innehålla uppgift om för vilken valkrets valsedeln är avsedd och uppgift om huruvida det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater. Namnvalsedlar innehåller även uppgifter om kandidater. (6 kap. 1-2 §§)

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val ska skriftligen göra detta hos Valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen. (2 kap. 9 § första stycket)

En sådan anmälan av kandidater ska göras hos Valmyndigheten när det gäller val till Europaparlamentet och i övrigt hos länsstyrelsen. (4 § första stycket valförordningen)

Tillsammans med anmälan ska partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan. (2 kap. 9 § andra stycket)

En anmälan av kandidater ska inte beaktas om partiet inte kan visa att det har fått kandidaternas samtycke till att anmäla dem. (2 kap. 12 § första stycket) Av förarbeten till

vallagen framgår att Valmyndigheten ska vägra att trycka valsedlar som skulle komma att innehålla namn på både anmälda och icke anmälda kandidater. (Prop. 2004/05:163 s. 110)

Kandidatnamn ska vara uppförda i nummerordning. En kandidat som är uppförd på en valsedel ska identifieras så att det framgår vem som avses. Valsedlar ska vara utformade så att väljare kan lämna en särskild personröst och innehålla upplysning om personvalets innebörd. (6 kap. 3 §)

På namnvalsedlar med anmälda kandidater ska det finnas en upplysning om att väljaren kan personrösta genom att markera namnet på den kandidat väljaren helst vill ska bli vald och om att väljaren inte kan rösta på fler än en eller på någon annan än dem som anges på valsedeln. Om ett parti inte har anmält sina kandidater ska det på valsedeln finnas en upplysning om att väljaren också kan personrösta genom att skriva till namnet på den kandidat väljaren helst vill ska bli vald samt en upplysning om att en väljare som skriver till flera kandidater på en sådan valsedel, ska anses ha lämnat en personröst för den första kandidaten. Vidare ska det på valsedeln finnas en upplysning om att väljaren kan personrösta endast på en kandidat som har samtyckt till att kandidera. (5 a § valförordningen)

En namnvalsedel får på avsedda utrymmen förses med, utöver varje kandidats namn, uppgift om kandidatens ålder, yrke eller titel, adress och partitillhörighet eller liknande uppgift. Uppgifterna får omfatta högst två rader per kandidat. (Bilagan till valförordningen)

Av förarbeten framgår att begreppet ”partitillhörighet eller liknande uppgift” är avsett att användas huvudsakligen vid valsamverkan mellan partier för att på så sätt underlätta för väljarna i valet. För partier och väljare torde inte personuppgifternas primära funktion, med bortseende från kandidatnamnen, vara att särskilja individerna från varandra, utan att tjäna som allmän upplysning om kandidaterna, t.ex. vad gäller yrkesbakgrund, hemort, ålder samt partitillhörighet, t.ex. i samband med valsamverkan. Utrymmet bör inte kunna användas för t.ex. argumenterande text eller uppenbart irrelevanta uppgifter. (SOU 2004:111 (Ny vallag) s. 154 f.) Inte heller ska kandidatuppgifterna vara vilseledande eller inkorrekta, medan det däremot är tillåtet att ange de frågor som kandidaterna på en lista är engagerade i. (VPN 2006:11 och VPN 2010:7)

På röstmottagningsställen ska väljare alltid ha tillgång till blanka valsedlar. Därutöver ska väljare på röstmottagningsställen ha tillgång till partivalsedlar för val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än en procent av rösterna i hela landet. För val till region- och kommunfullmäktige ska väljarna vidare ha tillgång till partivalsedlar för varje parti som redan är representerat där, när det gäller röstmottagningsställen inom den region eller kommun där partiet är representerat. Ifråga om val till Europaparlamentet, ska väljarna ha tillgång till partivalsedlar – eller namnvalsedlar om ett sådant parti deltar med endast en valsedel – för varje parti som har fått mer än en procent av rösterna i hela landet vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet. (8 kap. 2 § första stycket)

Valsedlar enligt ovan tillhandahålls endast för de partier som begär det. En sådan begäran ska göras senast den dag som Valmyndigheten bestämmer. Partier som är representerade i region- och kommunfullmäktige utan att vid något av de två senaste riksdagsvalen ha fått mer än en procent av rösterna i hela landet ska begära utläggning hos länsstyrelsen och övriga partier hos Valmyndigheten. (6 kap. 7 §)



Partier som beställer valsedlar ska betala samtliga kostnader för framställning och leverans av valsedlarna. Sådana kostnader ska betalas i förskott. Av 6 kap. 8 § vallagen framgår att partier i vissa fall har rätt till valsedlar på statens bekostnad. (6 § andra och tredje styckena valförordningen)

Ett parti som vid val till riksdagen får, eller vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått, mer än en procent av rösterna i hela landet eller som ändå är eller genom valet blir representerat i riksdagen har rätt till valsedlar på statens bekostnad. Ett parti som vid val till region- eller kommunfullmäktige är eller genom valet blir representerat i fullmäktige har på motsvarande sätt rätt till valsedlar på statens bekostnad. Ett parti som vid val till Europaparlamentet får eller vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än en procent av rösterna i hela landet har också rätt till valsedlar på statens bekostnad. Valsedlar levereras endast om de betalas i förskott. Ett parti som först efter valet har rätt till fria valsedlar ska få tillbaka erlagt förskott. Rätten till fria valsedlar avser ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade i valkretsen i valet till riksdagen. Vid övriga val avser rätten till fria valsedlar ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade i valet. (6 kap. 8-9 §§)

Partier som beställer valsedlar men sedan väljer att makulera dessa ska betala samtliga kostnader för makulering och, i förekommande fall, destruktion av valsedlarna. Partier som beställer valsedlar men som inte är tillgängliga vid leverans ska betala samtliga kostnader för returhantering av valsedlarna. (6 a § valförordningen)

En handling ska bekräftas av avsändaren om myndigheten anser att det behövs. (21 § förvaltningslagen (2017:900))

Bedömning

Vem får anmäla kandidater för ett parti?

Ett parti med registrerad partibeteckning kan anmäla samtliga sina kandidater och därigenom ”läsa kandidatlistan” i valområdet. En sådan anmälan ska göras skriftligen. En anmälan av kandidater görs hos Valmyndigheten vid val till Europaparlamentet och i övrigt hos länsstyrelsen. Tillsammans med en sådan anmälan ska partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att hen samtycker till anmälan. Om partiet inte kan visa att en kandidat samtyckt till anmälan, ska kandidatanmälan inte beaktas. Valmyndigheten ska vägra att trycka valsedlar innehållande namn på både anmälda och icke anmälda kandidater. Det är bara en behörig företrädare för partiet som kan anmäla kandidaterna. Partiet ska lämna in ett styrelseprotokoll som visar vem som är behörig att anmäla kandidater för partiet när det är fråga om lokala och regionala partier. Av praktiska skäl är det dock så att riksdagspartierna och andra partier som beställer valsedlar i hela landet lämnar listor till Valmyndigheten med uppgifter om vilka som är behöriga företrädare i respektive län. Valmyndigheten skickar sedan informationen om behöriga företrädare till respektive länsstyrelse.

Mottagande myndighet har enligt förvaltningslagen möjlighet att begära att handlingen till styrkande av behörighet att anmäla kandidater ska bekräftas av ingivaren, t.ex. genom



ingivande i original. Men i allmänhet torde räkna att kopierad eller inskannad handling med underskrift ges in.

Vem får beställa valsedlar för ett parti?

Alla partier som är registrerade som deltagande i val får beställa valsedlar. Partier som vill beställa valsedlar utan att vara registrerade som deltagande i det aktuella valet bör uppmanas att anmäla sitt deltagande i valet.

Ett parti som har en registrerad partibeteckning är ett rättssubjekt, dvs. en juridisk person som kan företrädas av en eller flera fysiska personer, ifråga om valsedelsbeställning behöriga beställare. Det är även behörig beställare som godkänner valsedelskorrektur.

Ifråga om sådana partier som har rätt till fria valsedlar är det enligt Valmyndigheten angeläget att säkerställa att den eller de personer som beställer valsedlar verkligen företräder det parti som valsedlarna avser. Det sagda gäller oberoende av om partiet har en registrerad partibeteckning eller ej.

Partiet ska vid valsedelsbeställning lämna in en kopia av undertecknat styrelseprotokoll av vilket framgår vem eller vilka som ska vara behöriga att beställa valsedlar och, i förekommande fall, för att anmäla kandidater för partiets räkning. Det är tillräckligt att ge in en inskannad (undertecknad) handling för att visa vem/vilka som utsetts till partiets behöriga beställare. Detsamma gäller blanketten för valsedelsbeställning, om partiet använder en sådan. Enligt förvaltningslagen har myndigheter möjlighet att begära att handlingen till styrkande av behörighet att beställa valsedlar ska bekräftas av ingivaren, t.ex. genom ingivande i original. Partier som ställer upp i riksdagsvalet och i valet till Europaparlamentet ska lämna in protokoll som visar vem eller vilka som är behörig(a) beställare i respektive län till Valmyndigheten. Övriga partier ska lämna in protokollen till berörd länsstyrelse.

Det är viktigt att motverka ”kapning” av partinamn genom valsedelsbeställning. Kan den som beställer valsedlar inte uppvisa sådana behörighetshandlingar som styrker att hen företräder det aktuella partiet som behörig beställare ska länsstyrelsen, eller – vid val till Europaparlamentet – Valmyndigheten, därför bedöma om det finns skäl att neka en beställning på grund av att det framstår som osannolikt att den aktuella personen företräder partiet. Vid en sådan bedömning bör den berörda myndigheten beakta bland annat om någon person som uppvisat behörighetshandlingar redan har beställt valsedlar för det aktuella partiet, hur stort det aktuella partiet är, hur partiet är organiserat och hur många valsedlar som beställs samt vilken orsak den som beställer valsedlar uppger för att inte kunna presentera behörighetshandlingar. Vid sådan bedömning får samråd ske med Valmyndigheten.

Om myndigheten efter en sammanvägd bedömning finner att den person som uppger sig företräda ett parti inte har uppvisat erforderliga behörighetshandlingar, bör myndigheten i beslut neka personen att beställa valsedlar för partiets räkning. Ett sådant beslut torde kunna överklagas till Valprövningsnämnden.



Vem får begära utläggning av fria partivalsedlar för ett parti?

För att sådana partivalsedlar som väljare alltid ska ha tillgång till på alla röstmottagningsställen ska läggas ut måste de berörda partierna begära utläggning av dessa senast den dag som Valmyndigheten bestämmer. En sådan begäran ska göras hos länsstyrelsen av lokala och regionala partier med mandat utan att vid något av de två senaste riksdagsvalen ha fått mer än en procent av rösterna i hela landet och av övriga partier hos Valmyndigheten. Vidare ska framgå av begäran i vilket eller vilka valområden som utläggning begärs.

När fråga är om val till Europaparlamentet ska partier begära utläggning av partivalsedlar, eller namnvalsedlar om partiet deltar med endast en valsedel, hos Valmyndigheten.

Till en begäran om utläggning ska partiet foga ett protokoll som visar att partiet fattat beslut dels om att begära utläggning av partivalsedlar, dels om vem som ska vara behörig att lämna in begäran. Det är tillräckligt att detta protokoll ges in som inskannad handling. Mottagande myndighet har enligt förvaltningslagen möjlighet att begära att handlingen till styrkande av behörighet att begära utläggning ska bekräftas av ingivaren, t.ex. genom ingivande i original.

Vilka partier får beställa partivalsedlar?

Partier som inte har rätt till fri upptryckning och automatisk utläggning av partivalsedlar kan ändå beställa sådana valsedlar. De får då betala för dessa själva mot den avgift som gäller för namnvalsedlar enligt Valmyndighetens föreskrifter i anslutning till valförordningen. Sådana beställningar administreras av Valmyndigheten vid val till Europaparlamentet, och gemensamt av Valmyndigheten och länsstyrelsen vid val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige. Valadministrationen ansvarar för att lägga ut valsedlarna, under förutsättning att partierna deltar i de aktuella valen och dessutom distribuerat valsedlarna till röstmottagningsställena.

Vilka tider ska gälla vid valsedelsbeställning?

Valmyndigheten bestämmer enligt vallagen datum för när ett partis anmälan av kandidater, och därmed även kandidatförklaringarna, senast ska ha kommit in. Valmyndigheten bestämmer inför varje val det datum då valsedlar senast måste beställas för att dessa ska kunna levereras senast 45 dagar före valdagen. Även efter detta datum är det möjligt att beställa valsedlar men då påverkas partiets möjlighet till leverans inom utsatt tid. För beställning efter den aktuella tidpunkten eller vid justeringar av tidigare beställning gäller turordning för tryckning och tryckeriernas förutsättningar avgör när leverans kan ske. Beställning av valsedlar kan ske så sent inför valet som tryckerierna kan erbjuda. Partierna står själva risken för om leverans kan ske i tid inför val vid sena beställningar.

Om makulering av namnvalsedlar, m.m.

Om ett parti har beställt en namnvalsedel och denna har skickats till tryck, och partiet därefter vill makulera den uppkommer en administrativ kostnad för detta, oberoende av om valsedeln hunnit tryckas eller inte. Det rör sig om en kostnad för tryckeriets hantering av manuellt plocka bort valsedelsunderlaget ur tryckeriets system och för eventuell destruktion av skapad tryckplåt. Om valsedlarna dessutom hunnit tryckas uppkommer kostnader för destruering av dessa. Valmyndigheten ska fakturera det berörda partiet för uppkomna kostnader för makulering och destruktion. Om partiet begär makulering eller destruktion



behöver Valmyndigheten dokumentation för att kunna ta fram fakturaunderlag. Valmyndigheten ska även fakturera partier för eventuella kostnader för returhantering, dvs sådana som uppstår för att partiet inte funnits på plats för leverans eller inte hämtat sitt paket i tid. Länsstyrelsen behöver därför, vid val till annat än Europaparlamentet, kommunicera till ett parti som vill makulera en valsedel att detta är förenat med en kostnad, och att detsamma gäller vid en eventuell destruering och för eventuell returhantering. Sådana kostnader kommer partiet faktureras för av Valmyndigheten, och länsstyrelsen ska därför kommunicera till partiet att det ska lämna uppgift om kontaktperson och fakturaadress till vilken Valmyndigheten kan skicka fakturan.

Vilka uppgifter får förekomma på namnvalsedlar?

Det finns inga formella krav på att kandidera under det namn som framgår av folkbokföringen. Kravet är att kandidaten ska identifieras så att det framgår vem som avses. Det förekommer att kandidater kandiderar under annat namn än vad som framgår av folkbokföringen. I normalfallet är det smeknamn eller förkortningar såsom Bosse eller Anki. Ifråga om valsedlar ansvarar partierna för de namn som trycks.

En namnvalsedel får, utöver varje kandidats namn, förses med uppgift om kandidatens ålder, yrke eller titel, adress och partitillhörighet eller liknande uppgift. Uppgifterna får omfatta högst två rader per kandidat.

Väljaren ska kunna särskilja individerna på en valsedel från varandra genom de upplysningar som finns om kandidaterna på valsedeln om t.ex. yrkesbakgrund, hemort, ålder eller partitillhörighet, t.ex. i samband med valsamverkan. Det får inte förekomma argumenterande text eller uppenbart irrelevanta uppgifter på valsedeln. Det är dock tillåtet att lägga information på valsedeln om de frågor och intresseområden som kandidaterna på en lista är engagerade i.

Det bör noteras att de kandidater som ställer upp för partier som tar mandat kommer att presenteras i såväl protokoll med valresultat som på Valmyndighetens webbplats med det namn som framgår i folkbokföringsregistret oberoende av vilket namn en kandidat kandiderar under.

Fördelning av den så kallade fria kvoten mellan olika valkretsar

Vissa partier har rätt till valsedlar på statens bekostnad. Vid val till riksdagen har partier som vid valet får eller vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än en procent av rösterna i hela landet rätt till fria valsedlar. Rätten till fria valsedlar avser ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade i valkretsen i valet till riksdagen. Där valsedlar ska gälla i flera eller alla riksdagsvalkretsar (s.k. rikslistor) är det möjligt för ett parti att fördela den fria kvoten mellan flera av de valkretsar valsedeln trycks för.

Vid övriga val avser rätten till fria valsedlar ett antal som motsvarar högst tre gånger antalet röstberättigade i valet.

Ett parti som har rätt till fria valsedlar kan beställa valsedlar utöver den fria kvoten, men måste då betala för dessa.



Detta ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens nämnd. Ställningstagandet har uppdaterats i beslut fattat av kanslichef Anna Nyqvist.